

Jeppe på Bjerget

Fra Wikipedia, den frie encyklopædi

Jeppe på Bjerget eller **Den forvandlede Bonde** er en komedie af Ludvig Holberg fra 1722.

Indholdsfortegnelse

- 1 Figuren Jeppe på Bjerget - og Holberg som hans direkte modsætning
- 2 Komediens plot
 - 2.1 Henvisning
- 3 Baronens afsluttende ord
- 4 Hvad mente Holberg?
- 5 Jeppe er spillet på mange måder
- 6 Stykket har altid været populært, men hvorfor?
- 7 Opført mange gange i Sverige
- 8 Opførelser i 2006 og 2007
 - 8.1 Henvisning
- 9 Jeppe kanoniseret
- 10 Se også
- 11 Eksterne henvisninger

Niels Andersen som Jeppe, bagest skuespillerne Henrik Koefoed og Kirsten Olesen. Foto: Bjørn Andersen, 2004

Figuren Jeppe på Bjerget - og Holberg som hans direkte modsætning

Komediens titelfigur er fæstebonde i den fiktive landsby Bjerget på Sjælland og i klemme mellem sin kone, Nille (med krabasken *Mester Erik*) og ridefogeden. Desuden ydmyges han socialt ved at konen ligger i med degnen. Han kan ikke stå lavere end han gør.

I stedet for at prøve at løse sine problemer rationelt, fortrængte han dem ved et voldsomt drikkeri - og forstærkede dermed problemerne så meget at de på det nærmeste blev uløselige. En meget ond cirkel eller spiral var etableret.

Holberg selv var den direkte modsætning til Jeppe. Han var asketisk; han var tilbageholdende med stimulanser og mente at når han havde overvundet en malaria, han havde hentet på én af sin ungdoms rejser til Sydeuropa, skyldtes det hans mådehold, og at han foretrak at bevæge sig til fods frem for at blive båret omkring af lakajer.

Ved at leve jævnt og billigt og ikke at falde for tidens krav, sparede han penge, en ting der fornøjede ham - og som også bidrog noget til at hans formue til sidst blev så stor at han kunne finansiere Sorø Akademi.

Komediens plot

Godsejeren, *baronen*, og hans folk beslutter at anstille et socialt eksperiment. De bærer Jeppe, der er den mest uduelige bonde af alle, og som er sanseløs af druk, op i baronens seng for at se, hvad der vil ske.

Jeppe vågner og spekulerer på om han er kommet i himmelen eller om han stadig er levende. Han ændrer hurtigt karakter fra at være undertrykt og hundset med af alle og enhver til *selv* at blive undertrykker. Derefter kastes han på møddingen, stilles for (en fiktiv) domstol og hænges på skråmt. Til sidst bringes han tilbage til sin oprindelige tilstand med et par rigsdaler som kompensation. Om han har lært noget, kan man være i tvivl, drikke gør han stadig, men han er blevet skamfuld – og om muligt endnu mere selvpogivende.

Nille, hans kone, jages væk af *dommeren* (baronen i forklædning) fordi hun går for vidt over for Jeppe; måske kommer hun tilbage? Dommeren - ikke *baronen* - tilbyder Jeppe sin bistand, hvis Nille vil retablere sit hårde regimente.

Psykologisk set er der belæg for at den der er blevet undertrykt af andre selv bliver undertrykker.

Holberg angiver i *Just Justesens Betenkning over Comoedier* at plottet er hentet hos den tyske Jakob Bidermann.

Henvisning

- [1] (<http://bjoerna.dk/Holberg/Gunnar-Sivertsen-061206.pdf>) Gunnar Sivertsen fra Norge har forsket i Jakob Bidermanns fiktive rejseroman *Utopia*, som Holberg har brugt som inspiration for *Jeppe*. Sivertsen har i sin disputats fra 2006 påvist at Knud Lyne Rahbeks referat af *Utopia* kun var delvist rammende. Rahbeks referat er imidlertid af efterfølgende forskere taget for pålydende.
- [2] (http://www.nifustep.no/content/download/19418/105169/file/Kilden%20til%20Jeppe%20paa%20Bierget_ny.pdf) Gunnar Sivertsens disputats: *Kilden til Jeppe på Bierget*

Baronens afsluttende ord

Baronen har fået det afsluttende ord og siger:

Vi derfor Øvrighed fra Ploven meer ey tage,
Gjør Bonde til Regent, som udi fordom Dage,
Thi gamle Griller hvis man fuldte derudi,
Hvert Herredom, maa ske, faldt hen til Tyrannie

Et tilsvarende tema findes i *Den politiske Kandestøber*, hvor det til sidst siges at det er lige så forkert at en kandestøber bliver borgmester, som at en statsmand i hast bliver kandestøber.

Hvad mente Holberg?

Om *dette* var præcis hvad Holberg selv mente, kan man i høj grad være i tvivl, og det er ikke sandsynligt at der kan gives et entydigt svar på spørgsmålet. Det er flere eksempler på at Holberg siger ét på overfladen og noget ganske andet *nedenunder*, og at hans synspunkt ofte var mere nuanceret end *politisk korrekt* målt med tidens alen. Jens Kruuse mente i *Holbergs maske* 1964 at der - for mange af komedierne - lå én underliggende komedie *nedenunder*, der handlede om menneskelig ensomhed og ringe eller umulig kommunikation.

Jeppe er spillet på mange måder

Stykket er spillet på mange måder i tidens løb og både af professionelle teatre og af amatørgrupper. Undertiden i naturalistisk-historisk retning, undertiden i psykologisk, f.eks. med udgangspunkt i replikken: De siger at Jeppe drikker, men ikke *hvorfor* han drikker. Men som Henrik Lyding har påvist i 1985 er komedien hverken dokumentaristisk eller psykologisk realistisk, men en farce, og plot og persontegning følger - fra Holbergs hånd - farcens regler, ikke dokumentarismens eller realismens.

Stykket har altid været populært, men hvorfor?

Selv om man ikke fra bondefrigørelsens tid har brudt sig meget om *baronens* afsluttende ord, har publikum holdt meget af stykket uanset Jeppe's tåbeligheder - eller måske netop *på grund af dem*, og fordi stykket viser at *de store* ofte *drev gæk* med de små. Hver tilskuer, sin fortolkning?

Opført mange gange i Sverige

Stykket er spillet talrige gange i Sverige i moralsk øjemed og som et middel i kampen mod alkoholismen.

På en inskription på en husmur i den gamle domkirkeby Strängnäs, vest for Stockholm fortælles om en lokal *Jeppe*, og ingen dér har været i tvivl om referencen til Holbergs komedie.

Opførelser i 2006 og 2007

I forsommeren 2006 blev stykket blive spillet af Bådteatret i en kombineret dansk-polsk opsætning, og i 2007 vil det blive sat op af Det Danske Teater.

Henvisning

- Jeppe på gyngende grund (<http://bjoerna.net/holberg/Jeppe-paa-gyngende-grund.htm>) . Kommentar til Bådteatrets opsætning af Jeppe april-maj 2006

Jeppe kanoniseret

24. januar 2006 offentliggjorde kulturminister Brian Mikkelsen den nye danske kulturkanon. Jeppe på Bjerget er medtaget i kanonen for scenekunst og i begrundelsen står:

Mere end noget andet har dette drama hen over det danske land sluppet en afskyelig, løssluppen folkesjæl løs, der til stadighed hærger og ødelægger alene ved geni. Det er kunst som anarki, det højeste mål.

I 2004 offentliggjorde undervisningsminister Ulla Tørnæs en undervisningskanon. Her siges det til indledning om Holberg:

Vælger man at læse Ludvig Holberg, fordi forældre og lærere siger man skal, har man truffet et højst uholbergsk valg. Selv mente Holberg, i sit Første Levnedsbrev (1728), at man tværtimod bør "undersøge de fra vore fædre nedarvede trosforestillinger, læse de forbudte bøger og tvivle på alt". Bag denne opfordring til at se på autoriteter med et skævt blik, ligger den europæiske oplysningstids grundlæggende indstilling: at man skal bruge sin egen fornuft, ikke andres, at mennesker af naturen er lige, at "Trældoms stand" er unaturlig, og at det er menneskers pligt at nærme "Tolerance udi Religion".

Lidt længere nede står om komedierne:

Og så var Holberg kunstner. Han levede og åndede i sproget, læste altid, skrev dagligt. Mest opslugt af, hvad man kan med sprog, var han i de få år, hvor han skrev de bedste af sine 33 komedier. Det mærkelige ved dem er, at de hele tiden åbner nye sider. [...] Erasmus Montanus er en klassiker efter den eneste objektive målestok: en tekst der stadig bliver nytolket, aldrig lagt fast på en bestemt betydning. Noget lignende gælder Jeppe på Bjerget, Den politiske Kandestøber og Jean de France. Hos Holberg kan man følge en civiliserende tankegang åbne sig. Hos Holberg kan man møde komediefigurer, der aldrig lukkes.

Se også

- Holberg Teatret
- Jeppe på film ([http://da.wikipedia.org/wiki/Jeppe_p%C3%A5_bjerget_\(film\)\)](http://da.wikipedia.org/wiki/Jeppe_p%C3%A5_bjerget_(film))))

Eksterne henvisninger

- Digital udgave af *Jeppe* (Det Kongelige Bibliotek) (<http://www.kb.dk/elib/lit/dan/holberg/komedier/jeppe.dkl/>)
- Ludvig Holberg: *Seks komedier*, Danske Klassikere, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2' reviderede udgave, København 2004 (<http://www.borgen.dk/product.asp?product=226&sub=0&page=1>) . Jens Kr. Andersen har redigeret udgaven og tilføjet et efterskrift. Desuden optrykkes Knud Lyne Rahbeks gengivelse af Bidermanns Jeppe-historie. Holberg siger selv at han har hentet inspiration hos Bidermann.
- Begrundelsen for at medtage Jeppe i kanonen for scenekunst (<http://www.kum.dk/sw34242.asp>)
- Henrik Lyding: *Komisk nar og tragisk helt* (1985) (<http://bjoerna.net/holberg/Jeppe-1985-Lyding.pdf>) . Diskussion af *Jeppe* og gennemgang af opsætningerne fra Holbergs tid og frem til 1984
- Ole Thestrup som Jeppe i Det Danske Teaters opførelse (<http://bjoerna.net/holberg/Ole-Thestrups-Jeppe.htm>) 2007

Hentet fra "http://da.wikipedia.org/wiki/Jeppe_p%C3%A5_Bjerget"

Kategorier: Kulturkanonen

- Denne side blev senest ændret den 11:48, 27. jan 2007.
- Indholdet er udgivet under GNU Free Documentation License.